

Miscellanea

DIN ALE MOMENTULUI

Un fost slujbaş al *Statului*, în mod *oficial*, a găsit că pricina răscoarelor stă în Băncile Populare. Argumentația : învățătorii, conducători ai acestor Bănci, sfătuiesc pe țărani ca, în loc să bea, de pildă, să-și economisească banii, depunându-i la Bancă, pentruca în urmă, cu banii strinși să cumpere pământ, ori să-l arendeze... Slujbaşul *Statului* negreșit a admonestat aspru pe învățătorii care luptă pentru a infiltra în țărănime spiritul de... răscoală.

Ziarul „Lupta” din Budapesta spune următorul lucru interesant : „Nimenea nu a cîntat în acorduri mai puternice și mai duiioase foamea de pămînt a țaranului român, decît marele poet George Coșbuc. Este interesant și caracteristic felul cum s'a născut ideia acestei poezii în creerii lui geniali.

O știu din gura lui. Poetul făcuse într'o frumoasă zi de vară o excursiune undeva prin Moldova, la țară. În mijlocul cîmpului întîlni un țaran.

S'au așezat amîndoi în mijlocul unei livezi de iarbă grasă și de flori. Poetul îi adresă țaranului fel de fel de întrebări asupra vieții și asupra necazurilor vieții țărănești. Apoi, întins pe spate în iarbă și privind în nemărginitul cerului albastru, ascultă povestea tragediei vieții țaranului român din Moldova. Și un cuvînt îi bătea meru la ureche din povestea țaranului „pămînt de am avea—toate ar fi bine”.

— Care va să zică, voi, țărani, ce vreți ? îl întrebă Coșbuc pe țaran.
— Noi vrem pămînt !—Cu răspunsul care, cristalizat prin creerii poetului genial, dădu naștere neîntrecutei poezii a lui Coșbuc”.

*

„Courrier Européen” reproduce, din „Adevărul”, o caricatură a d-lui Iorga, sub care scrie următoarele vorbe : „Portretul instigatorului mișcării țărănești din România”. E o infamie, colportată aci în țară de

cătră aceia care au interes să nu vadă pricinile adevărate ale nenorocirii ce a căzut asupra țării.—E mai curios că ziarul francez publică, în acelaș număr, două articole în care se arată aproape *adevăratele* cauze ale acestei mișcări.

*

Ce răspundere au aceia care au făcut să ajungă lucrurile unde sint azi,—răspundere față cu întreaga Romîniime, se poate vedea din următorul suspin ai unui ziar dela Cluj, „Răvașul“ :

„De ar da D-zeu să se sfîrșească odată cu acest fel de scene, ce ne dau frații, atunci cînd noi avem de purtat o luptă așa de grea, nu pentru pîne, *ci pentru sufletul nostru romînesc*“.—(Cetește, în acest număr al „V. R.“ articolul semnat de „Un dascăl din Ardeal“).

*

Cîteva scene care caracterizează pe țăranul Moldovan

Intr'un tîrgușor devastat, procurorul găsește o mulțime de Evrei, găzduiți la țărani devastatori.

— Ce 'nsamnă asta, mă? întrebă procurorul.

— Apoi ne-a fost milă, cucoane, de dinșii, că au neveste și copii, săracii!...

Acești țărani erau ei înșiși devastatorii din ajun.

Aiurea.

Țăranii infuriați, după ce au cam ghiontit pe arendași și, după ce, pe femeile lor, le-au luat numai în rîs,—cînd să treacă doica cu un copil, s'au dat la o parte toți, punîndu-se pe două rînduri.

— Mă, să nu ne-atingem nici unul de copil, că el ce-i vinovat, sărăcuțul?

Intr'un sat din județul Fălciu.

Trei sute de țărani vin în fața casei medicului de plasă, Evreu, care stătea în gazdă la un crișmar, tot Evreu.

Medicul, speriat, ese în ușă, mai mort de spaimă.

— Domnule doctore, îi zic țărani, să nu vă temeți, că nu vă facem nimica, pentrucă sînteți cel mai bun *student*. N'are să vi se miște un fir de păr, ne punem noi piepturile spre apărare,—deși sînteți de legea lui Ițic (crișmarul)—dar pe *Jidan*, îl luăm. ..

In alt sat.

Țăranii n'au nimic de împărțit cu stăpînul, care-i tratează bine, dar, totuși....

— Cucoane, am venit să te înștiințăm că ne răsulăm.

- De ce, mă?
- Apoi ni-i rușine de oamenii din celelalte sate, să stăm așa.
- Și cum voiți să vă răsculați?
- Apoi ia așa, să luăm pe jupinul crișmar și să-i legăm o talangă de gît să-l purtăm prin sat.
- Măi, voi aveți să-l bateți...
- Ferească sfîntul, cucoane.
- Țăranii l-au purtat pe crișmar, cu talanga de gît, și-apoi l-au dus înapoi, la casa lui.

Mișcarea aceasta agrară a fost ca o experiență de psihologie în mare, care a pus în evidență deosebirea de temperament dintre țăranul moldovan și cel din cîmpia Munteniei. Mai ales cînd ne gîndim că în Moldova și rasa și religia arendașilor ar fi putut fi un motiv mai mult ca mișcarea să ia o formă mai elementară...

În mijlocul catastrofei prin care trecea țara, „Universul” ne aduce următoarea știre:

Din Geneva (Italia), primim următoarea telegramă:

„Corda Fratres” și „Dante Alighieri”, întrunite spre a sărbători pe d-na Smara Gheorghiu, trimet o salutare Romîniei, amintitoare a antecelor gloriei latine, urînd înfrățirea popoarelor și recunoșcătoare pentru entuziasta primire făcută lor de națiunea romînă”.

Telegrama e semnată de avocatul Enrico Bodoano, consul al soc. „Corda Fratres”.

Vorba cîntecului:

Țara pierde de Tătari
Baba bea cu lăutari...

*

Și acelaș cîntec îți vine 'n minte și cînd cetești, în aceste vremuri, „Revista critică” a seninului domn M. Dragomirescu.—Și aici s'a produs o *experiență*: ce uscăciune morală e mascată prin teoria „artei pentru artă”.

*

Dacă impresia de ridicol absolut îți-o dă numai cel de mai sus,—aceasta din pricina absolutei discordanțe între ceea ce scrie d-sa și preocupările țării,—apoi nu este mai puțin adevărat că și celelalte publicații

literare(!) ce am avut prilejul să vedem, au fost tot atît de surde și de mute în fața tragediei care a zguduit țara în întăia jumătate a acestei luni. Nici un cuvînt, nici o aluzie, nici o înflorare! Ah, aceste publicații sînt literare, crează frumosul, nu se scoboară ele pînă la proza de toate zilele, chiar cînd aceasta este atît de îngrozitoare!... O singură excepție, o slagură manifestare nobilă și omenească, „Rugăciunea” lui St. O. Iosif din „Sămănătorul”... Să nu-l uităm!

— ? ?

Eram hotărîți să punem punct oricărei discuții cu „Lucefărul”, fie și cu primejdia de a fi taxați de „fricoși” de cătră d. Tăslăuanu, admiratorul necondiționat al d-lui Rîmniceanu.—Și felul slăbănog-și ordinar-sofistic al răspunsului acestuia din urmă, care nu putea să mai lase nici o îndoială, în nici o privință, în mintea cetitorilor săi, și împrejurările prea istorice, prin care trecem, față cu care discuțiile urmate sînt prea meschine, ne impuneau datoria de a tăcea.—Afară de aceasta, un motiv tot atît de puternic era și acela că atacurile împotriva „criticului” dela Lucefărul, puteau fi socotite ca îndreptate în contra Lucefărului în bloc, ceea ce n'am fi dorit nici un moment să se creadă, pentru că Lucefărul nu numai că e cea mai bună revistă a Romînilor de dincolo, dar se poate zice că e „revista” lor, și pentru că în capul ei e și d. O. Goga, o inimă cum alla mai nobilă n'a bătut vreodată în pieptul unui Romîn.

Cu toate acestea, cel din urmă număr din „Lucefărul” ne pune într'o nedumerire așa de mare, încît ne e cu neputință să n'o relevăm.

Sub titlul de: *I. Al, Brătescu-Voinești, „În Lumea Dreptății”, Lucefărul* publică o recenzie, care nu e decît un rezumat vag al articolului d-lui Ibrăileanu despre Brătescu-Voinești... Foarte bine! Ideile sînt menite să circule! Dar par'că d. Ibrăileanu era „criticul nechemat”, „criticul absolut necompetent”, „al cărui sistem critic greșit” era țintuit la stîlpul infamiei!... Nu-i așa că avem dreptul să fim nedumeriți?—Și ce-o să zică de această afacere—nu „Maica stariță” din vestita operetă—ci „criticul” Lucefărului? Nu era mai normal ca critica lui Brătescu s'o facă criticul specialist al Lucefărului? Căci e, credem, vremea ca să se lase odată de a ne cînta „ce e critica”, —ne-a spus destul!—și să facă pasul fatal: *să critice ceva!*

UN GLAS DE PESTE MUNȚI

Reproducem după ziarul „Tribuna” din Arad următorul articol, a-supra căruia atragem toată atenția cetitorilor noștri:

Plevna internă. I-a fost dat întăiului rege al Romîniei ca nu numai Plevna turcească s'o cucerească cu prețul a mii de vieți romînești, ci se vadă vărsarea de sînge romînesc și în lupta pentru cucerirea *Plevnei interne*.

Reformele agrare anunțate în manifestul dat de guvernul Sturdza în numele M. Sale, vor însemna adică definitivă cucerire a Plevnei în-

terne. Dar și epocala reformă, pusă în perspectivă de guvernul M. Sale Regelui Carol numai așa va fi complectă, numai așa va da roade imediate, dacă guvernelor chemate să facă și să aplice noile legi, le vor sta în ajutor și *marii proprietari ai țării*.

Un guvern, în fruntea căruia stă cel mai cu experiență și cel mai bătrîn bărbat de stat al țării, și avînd sprijinul unui partid cu atîția iubitori ai țărănimii și cunoscători ai păsurilor ei, nu se îndoeste nimeni: va ști să afle calea spre mîntuire. Noi nici nu ne permitem să dăm sfaturi încercațiilor sfetnici ai Coroanei. Credem însă că am putea aduce oarecare servicii cauzei țărănești, care este a tuturor Romînilor, dacă pentru orientarea *marilor proprietari* am schița, fie chiar numai fugitiv, cit îngăduie un articol de jurnal, *chipul cum noi*, proprietarii mai mari și mai mici, precum și cărturarii de la orașe și de la sate, *tratăm pe țărani de aici*.

Vom da exemple, căci acestea vor demonstra mai mult decît ori și cîte vorbe, fie acestea scrise cu cea mai mare măiestrie.

Alaltăeri, la chemarea fruntașilor cărturari din comitatul Aradului, nu mai puțin decît zece mii de țărani și-au lăsat sapa și plugul și-au venit distanță de 4—5 ore cu trenul, să unească vocea lor cu a noastră în apărarea culturii naționale, protestînd contra proiectului de lege, prin care contele Apponyi vrea să ne desființeze școalele. Și a fost un *țaran*, cel care—alături de preot și învățător—a protestat mai cu tărie și a căruia vorbire s'a remarcat mai ales.

Aceleași lucruri se petrec pretutîndeni. Nu e caz ca țărăimea să rămînă nepăsătoare în fața apelului nostru și să nu considere ca poruncă mare, întocmai ca cea *împărătească*—așa zice poporul—a se prezînta unde este chemată.

La Viena, cu Memorandul au fost trei sute țărani. La procesul Memorandului, în Cluj, douăzeci de mii țărani, delegați din toate satele, au însoțit pe membrii comitetului național și cit a ținut drumul dela Sibiu pînă la Cluj, Romîniii tuturor satelor au ieșit întru întîmpinarea „domnilor noștri”. Unde jandarmii nu i-au lăsat în gară, s'au înșiruit pe cîmp...

Dar alegerile din iarna anului 1905? La Brad, de pildă, alegătorii veniți cale de o zi, pe jos, peste munți, au fost ținuți în ger două zile și două nopți, doar-doar li se va urî și vor pleca... N'a mișcat însă unul singur pînă nu și-a dat votul și n'a văzut proclamat ales pe protopopul candidat. În alegerile dela 1906 iarăși mulțime de asemeni exemple de nespus devotament pentru cauza obșteii.

Cum s'a ajuns la devotamentul acesta și la o așa de înălțătoare conștiință națională? Prin *școală*, ș'anume nu numai prin școala primară, ci aceia ce i s'a dat țăranului în *vieața publică*, la orice prilej. Cărturarii noștri, începînd cu episcopii și urmînd cu funcționarii dela consistoare, apoi advocații, medicii și inginerii dela orașe, toți sunt în strînsă și continuă legătură cu țărăimea, legătură nu numai de rudenie, ci așa zicînd de interese chiar. Țăranul alege pe deputatul din sinodul eparhial

(care la rîndul său alege pe episcop), țăranul își alege pe învățător, preot și protopop, el îi susține. Băncile noastre chiar, au acționari și deponenți numeroși și întreaga lor clientelă este țărănimea. Și ceea ce face de cîțiva ani încoace societatea „*Steaua*” din România, societatea culturală care are în frunte pe ilustrul președinte al *Academiei Romine*, d. Ioan Kallinderu, și în comitet membri de talia unui Haret, cu aparat mai mic și cu forțe intelectuale mai modeste, noi am început deja de cincisprezece ani, căci atunci s'a înființat întâia *foae pentru popor* ș'acum avem aproape în fiecare centru rominesc astfel de foaie, ieftină (4 coroane pe an) și scrisă în graiul poporului.

Și tot ce avem: așezăminte culturale, reuniuni agronomice, bănci și ziare, *s'au făcut prin inițiativa marilor și mai micilor proprietari romîni*. Ei sînt, la țară și în orașe, conducătorii. Ei ajută la învățatură pe băeții de țărani mai săraci, pe care îi fac apoi învățători și preoți în sat, casele lor sînt pururea deschise, grînzile lor cînd sînt pline, țăranul are și el de unde să se ajute. Cele mai multe fundațiuni—care ajută sute de tineri la învățatură, în fiecare an—ei le-au înființat. Fundația Goidu are azi peste 6 milioane și întreține la universitate vre-o două sute de tineri.

Exemplul acesta dat de marii proprietari *domni*, a aflat imitatori și printre țărani mai cu stare. Nu e *biserică* mai de samă, care să nu aibă fundație făcută de țărani.

Ei se duc apoi la examene, însoțind pe inspectorii școlari, împat școlarilor silitori cărți și bani, ba se găsesc proprietari care regulat, în fiecare an, dau recompense însemnate și învățătorilor mai distinși. Marele și mai modestul proprietar se duce în casa țărănilor, la sărbătorile mai mari invită la sine pe fruntașii satelor; el cunună și botează în casa țăranului și sfat bun le dă tuturor cîți îi bat la ușă.

Scurt: e o legătură între proprietari și țărani, este o comunitate de interese întemeiate pe dreptate și dragoste.

La congresul agrarienilor ținut astă toamnă în București, actualul prefect de Ilfov, d. *Alimănișteanu* constata, că marii proprietari din România nu prea își bat capul cu educarea țărănilor. D. *Haret* de atîția ani tot pentru chestia țărănească a agitat. D-nii *Take Protopopescu*, *C. Stere* și *Vintilă Brătianu* au dus prin presă atîtea frumoase campanii în interesul țărănilor. D. *Emil Costinescu* a avut curajul s'o spună în plin parlament, că amîndouă partidele au neglijat pe țărani, iar d. *G. Panu*, în ultimul număr al revistei sale, constată și d:sa același lucru.

Nu mai suferă îndoială: partidul care numără astfel de bărbați eminenteși, va face reforma necesară, proprie a elibera țărănimea din starea ei tristă.

Repetăm însă: marii proprietari au și ei un rol covârșitor în deslegarea chestiei. Și nu e vorba numai să ușureze învoelile agricole și să nu mai lase moșiile lor și pe țărani în grija arendașilor exploataatori, ci ei înșiși să se coboare între țărani, aceștia să-i privească drept părinți

ocrotitori... Situația dela noi dovedește că acesta e singurul mijloc de a face din Romînul bogat și cel sărac *un singur popor*, iar nu două clase care s'ajungă într'un alt de înfiorător conflict, cum se întâmplă zilele trecute în România.

Patriotismul îi va face, desigur, pe toți proprietarii mari din România, ca din tragedia ce li s'a desfășurat dinaintea ochilor să tragă cuvenitele învățăminte.

În cumpenirea celor ce au de făcut, stările de lucruri dela noi le oferă și ele destule indicii.

IAR ?

Reluînd o temă învechită, și cu aceiași sorți de izbîndă, cîțiva publiciști voesc să „discrediteze” talentul lui Sadoveanu. Și iată, așa dar, frumoașă schiță *Moarta*, pastîșată după *Le Fermier* al lui Maupassant! Să zicem că subiectul samănă, mai mult: că e identic! Dar s'a dovedit că numărul subiectelor, care *circulă* în literatură e foarte restrîns! Dar Shakespeare a luat de-a gata subiectele dramelor sale, din alte drame, din cronici, din nuvele! Dar atunci romanele istorice, cu subiectul dat de istorie, sînt „plagiate” etc.

Dar cine nu știe că alta e *subiectul* și alta e *fondul*? Nepricepătorul în literatură vede totul în subiect, iar mahalagioaica, care cetește pe nerăsuflăte *Dramele Parisului* n'are alt interes decît: *ce s'a mai întimplat?*—Deosebirea dintre subiect și fond e clară în pictură: *Acelaș* subiect, *Madona de pildă*, a fost prilejul altor opere *originale*! Subiectul e numai prilejul operei de artă!

Dar, în cazul special ce ne interesează, *nici măcar* subiectul nu e acelaș. Subiectul lui Maupassant e complicat și „romanesco”, al lui Sadoveanu e banal, schița lui aproape n'are subiect*). Iar *fondul* e absolut deosebit: Fondul lui Maupassant e dramatic, al lui Sadoveanu liric. Din *Le Fermier* se poate face o dramă, din *Moarta* o poezie lirică, dovadă: schița lui Sadoveanu, afară de propunerea chehei Neculaiu de a ospăta pe boer, poate fi pusă în versuri, căci e o poezie—în proză (de acela aproape n'are subiect), pe cînd acest lucru nu se poate imagina despre nuvela lui Maupassant. La Maupassant fondul e amorul nenorocit al băr-

*) Maupassant: un baron se duce, cu mai mulți prieteni, să viziteze la o fermă. Acolo istorisește cum demult, în casa părinților săi, a fost o slujnică, pe care el o îmbrățișa uneori, atîta tot! cum un servitor—fermierul la care sînt acum în gazdă—a iubit pe acea slujnică care, cu greu a fost convînsă să-l ia în căsătorie: cum femeea pe care n'a mai văzut niciodată, a murit de dorul lui, al baronului, lucru ce i l'a spus fermierul, căci femeea înainte de a muri s'a destăinuit bărbatului său.—Sadoveanu: boerul Neculaiu, care a trăit cu femeea chihaei, venit din străinătate se duce la casa din pădure, a chihaei, care n'a știut niciodată de iubirea aceasta. Acolo, boerul e euprins de melancolia trecutului, văzînd toate tot așa cum erau pe-atunci!...

batului; la Sadoveanu e melancolia trecutului pusă în sufletul unui om ce a fost fericit în iubire. Din cauza *acestui* fond, în schița lui Sadoveanu joacă mare rol natura—cadrul melancoliei—și zugrăvirea casei din poiană și a poemei, care *sint și acuma* ca pe-atunci când înflorea iubirea boerului și a femeii. În nuvela lui Maupassant eroul e bărbatul; în schița lui Sadoveanu eroul e amantul,—dacă poate fi vorba aici de „erou”. Și facem această restricțiune, căci într'o poemă, ca aceasta, eroul e *autorul*, adică sentimentul pe care autorul l'a exprimat cu ajutorul unor elemente din viață.

După sistemul acestor domni, ne facem forți să dovedim că toată literatura e pastiașată ori plagiată.

PENTRU „CONVORBIRI LITERARE“

La noțiua noastră, în care arătam că pretinsa „schimbare” a unui raport de cătră d. Philippide, nu e decit o interpretare greșită a unei *butade* a acestuia,—„Convorbirile literare” răspund prin... reeditarea butadei d-lui Philippide, pe care directorul „Convorbirilor literare” o publicase mai înainte în „Epoca”.

Afirmăm încă o dată: D. Philippide nu a schimbat *raportul!* Dacă din procesul-verbal poate reeși altfel, cauza este că secretarul rela-tînd ce a zis d. Philippide, nu dă chiar vorbele acestuia—și cu alt mai puțin accentul lor—din care s'ar putea vedea exasperarea d-lui Philippide față cu stăruințele *apărătorilor* d-lui Dianu, candidatul unor redactori ai „Convorbirilor literare”.

„SPECIALISTUL” ROMÎN

În vederea noilor noștri abonați, cărora nu li s'a putut procura numerele anterioare din revistă, în care a apărut acest studiu al d-lui A. Philippide,—Administrațiunea „Vieții Romînești” a imprimat întreaga lucrare, într'un număr restrîns de exemplare, care s'au pus în vînzare, chiar în cursul acestei luni, cu preț de doi lei exemplarul.—Imprimat pe hîrtie velină, volumul conține 96 pagini mari, în formatul revistei, și cuprinde pe lîngă acele patru articole apărute în „Viața Romînească”, un *Indice* al tuturor exemplelor și numelor din întreaga lucrare.

Persoanele doritoare a-și procura studiul învățatului profesor, care, prin această a sa „contribuție la istoria culturii romînești din secolul XIX” a stîrnit o furtunoasă discuție în lumea literațiilor și mai ales a filologilor romîni,—se pot adresa la principalele librării din țară sau de-a dreptul la administrația acestei reviste.

P. Nicanor & Co.